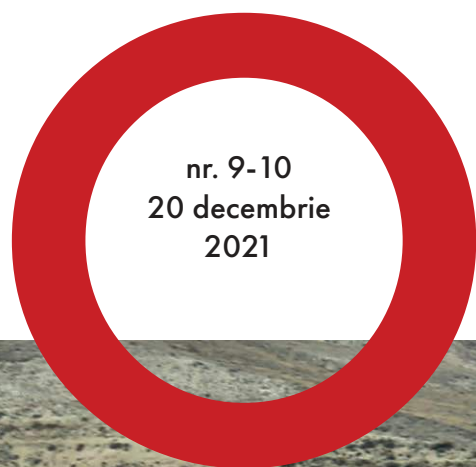
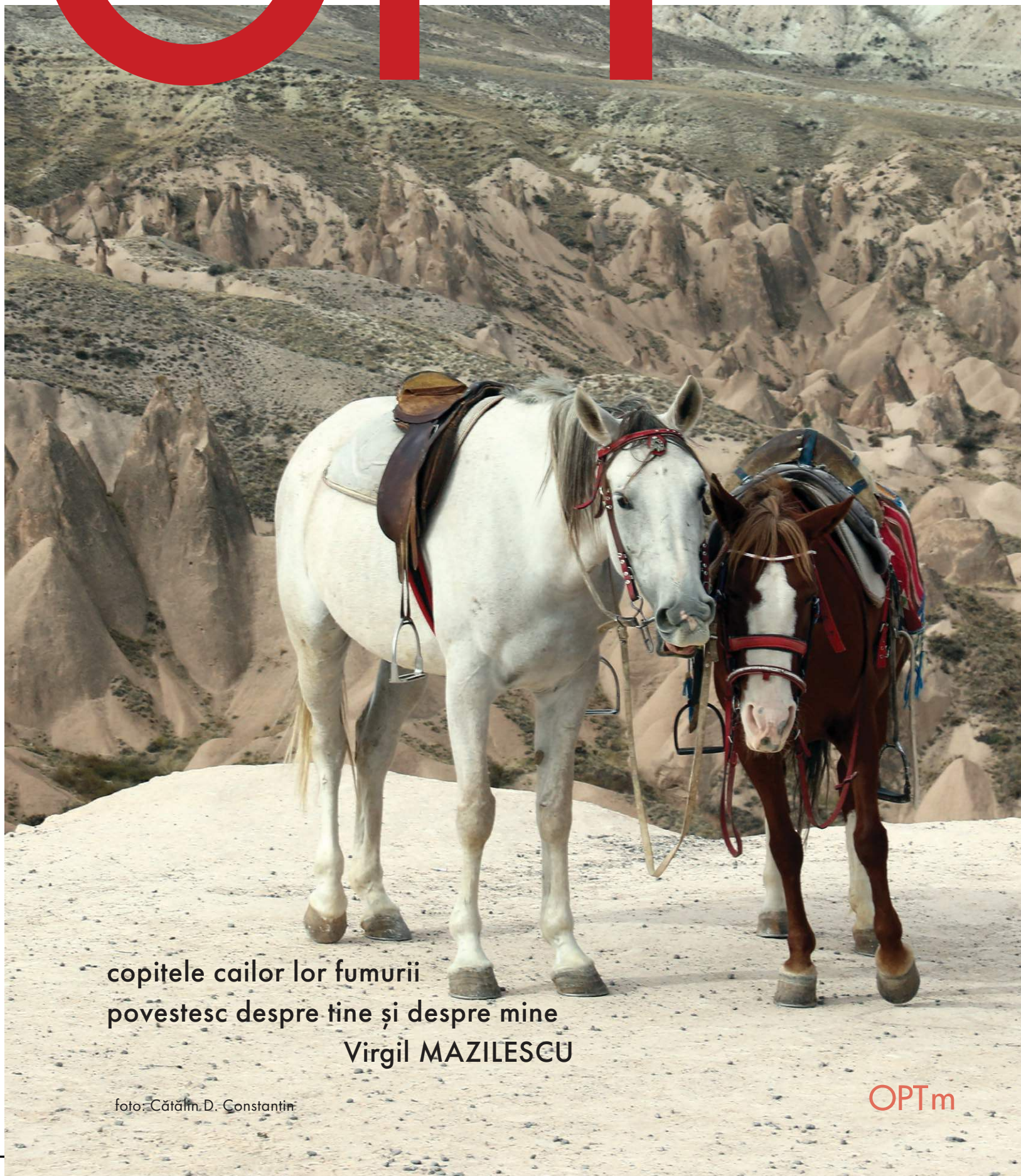

nr. 9-10
20 decembrie
2021

PT

motive
săptămânal de cultură

copitele cailor lor fumurii
povestesc despre tine și despre mine
Virgil MAZILESCU

foto: Cătălin D. Constantin

OPTm

Retrospectiva anului - Proza

Liviu G. Stan

Lista mea de lecturi în acest an s-a concentrat preponderent pe recitiri, revizitarea unor scriitori pentru care fascinația mi-a rămas neștirbită, cum ar fi Cormac McCarthy. Deci, relația mea cu aparițiile editoriale ale anului a fost una nițel sporadică.

La capitolul literatură română contemporană, moderând diverse evenimente ale Ed. Litera, am dat prioritate colegilor mei de colecție (Biblioteca de Proză Contemporană). Ligia Pârvolescu a debutat impresionant în proză cu „Translucid”, o distopie vulcanică și laborioasă creată cu acea știință a fetișismului societal pe care o găsim, bunăoară, în romanele lui Michel Houellebecq. De fapt, cu acest prim roman Ligia Pârvolescu pare prozatoarea emergentă cu cea mai houellebecqiană fantezie din mediul nostru literar. Vom vedea ce va urma. Un alt roman care a ținut sus ștacheta Ed. Litera a fost „Isus din întineric” al lui Radu Găvan: o fastuoasă urzeală de aparente povești în ramă, conduse de un fir narativ ce zapează între stiluri și genuri, cuplând *road novel*-ul cu introspecția arborescentă și zelul strategiilor post-moderne cu catatonie neogotică. Suspans cât cuprinde, abisalități poetice, furii barochizante și explozii de thriller ezoteric. O carte de neratat!

În aceeași colecție, un foarte bun roman a dat și Mihail Victus, „Toate păcatele noastre”, în care psihologia fricii este decortăcată cu finețe la persoana I, montând trama într-un ambient neorealist ce jonglează iscusit cu elemente de policier și courtroom drama. Scriitura sa răbdătoare, agilă și „sticloasă” mi-a amintit de „Strigătul” lui Laurent Graff.

În ceea ce privește categoria seniorilor, finalul lui 2021 i-a adus pe baricade pe Radu Aldulescu și Dan Stanca. În timp ce scriu aceste rânduri, încă n-am apucat să citesc noul roman al lui Radu, „Drumu-i lung, căldura mare”, proaspăt apărut, însă l-am lecturat pe cel al lui Dan Stanca, „Înainte de întineric”, publicat în

noiembrie. Mă voi rezuma, deci, la cel din urmă. „Înainte de întineric” mai pune o cărămidă la edificiul operei sale prodigioase, care se întinde pe trei decenii. Veți găsi în carte toate ingredientele tari ce i-au adus lui Dan Stanca renumele de „cel mai dostoevskian scriitor din peisajul nostru literar” (Dan C. Mihăilescu). Un vortex naratologic ce forează în subiecte extrem de delicate, cum ar fi trecutul legionar al României sau mișcarea intelectuală ortodoxă a „Rugului Aprins” de la Mănăstirea Antim, dar și infernul carcerelor comunist. Toate aceste falii istoriografice traversează în mare parte memoria lui Luca Milescu, personajul-ax al cărui arhetip din realitate corespunde regretatului Marcel Petrișor, unul dintre ultimii mărturisitori ai lagărului comunist, decedat recent. Un roman cumplit despre genealogia răului!

La capitolul reeditări, am putut savura o *evergreen* al Doinei Ruști, ediția a doua a romanului ei de debut, „Omulețul roșu”. Acest roman splendid, care surprinde pionieratul Internetului în România, o subtilă euforie cu accente cyberpunk, se apropie de vârsta majoratului și este deja învăluit într-un aer de legendă, într-un nimb de cult novel. Am mai spus-o: universul unic și năucitor al Doinei Ruști are aceeași forță de mitogeneză și revelare ontologică precum cel al lui Margaret Atwood, ambele fiind înrudite într-un bazin semantic, care ar trebui să facă obiectul unui studiu de literatură comparată.

Un alt roman de calibru, apărut în 2021 a fost „Ioșca” (Ed. Polirom) al lui Cristian Fulaș. O fascinantă și crâncenă epopee a singurătății. Stilul sfătos – dificil de obținut și menținut epic până la ultima pagină – își înfinge pilonii într-o frază monolitică. Planurile temporale se amestecă într-o narațiune turbionară și autoscopică, cu efecte speciale proustiene. Este în acest roman ceva hipnotic, o revărsare a energiei telurice și-o iminență apocaliptică care îl apropie pe Cristian Fulaș

de innoografia marginalității lui Laszlo Krasznahorkai.

Singurul volum de proză scurtă pe care l-am citit în 2021 a fost cel al lui Ciprian Măceșaru, „Dumnezeu e la un bloc distanță” (Ed. Casa de Pariuri Literare). Ciprian se pricepe să immortalizeze situațional magia banalului. Prin banal mă refer la frecvența sociologică a întâmplărilor cotidiane. Cele 11 proze din volum sunt scrise impecabil, cu o percuție fină și seducătoare de pesimism satiric și de empatie prăpăstioasă. Și aureolate de-o coerență formală întinsă ca o linie de înaltă tensiune între nostalgie, furie și escapism.

În materie de literatură străină, pun cap de listă romanul pe care îl am cel mai proaspăt în minte, „Așa începe răul” (Ed. Litera) al lui Javier Marias. Greu de egalat acest extraordinar roman-cier atunci când vine vorba de magnitudinea introspecției. Fraza arborescentă a lui Marias sapă în viclenia politiciii, în sechelele istoriei și-n jocurile de putere ale erotismului. Suntem în Madrid, 1980, la cinci ani după moartea tiranului Franco. Rănilor dictaturii supurează, iar secretele de familie se vor adânc îngropate, numai că adevărul nu funcționează niciodată după voia oamenilor. Marias își folosește aici personajele ca niște oglinzi deformatoare în care se răsfrâng perspective dintre cele mai pestrice asupra răului, iar o ramă unificatoare a acestora ar putea fi găsită într-o replică a unuia dintre protagoniști, regizorul de film Eduardo Muriel: „Dreptatea e întotdeauna înspăimântată de magnitudine, supraabundența o excedează, o inhibă cantitatea. Toate astea o paralizăază și o sperie, încât e nerealist să se apeleze la ea după o dictatură, sau după un război, până și după o simplă linșare într-un sat nenorocit, mereu sunt prea mulți cei care iau parte.”

„Moartea lui Isus” (Ed. Humanitas). J.M. Coetzee își incheie trilogia distopică – din care mai fac parte „Copilăria lui Isus” și „Anii de școală ai lui Isus” – poate cu cea mai stranie, cinică și vulversantă dintre părți. Nu vă gândiți la un labirint de conotații mistice, în altceva constă complexitatea acestui roman.

O surpriză plăcută pentru mine a fost „Lasă lumea în urmă” (Litera, 2021) al lui Rumaan Alam. Mi-am spus: iată, măi, un thriller apocaliptic închis la toți nasturii! Adie o paranoia informațională ce amintește de „Zgomotul alb” al lui Don DeLillo. Și mai găsim și-o claustrofobie rezidențială desprinsă parcă din lumea lui J. G. Ballard.

Sunt un vechi consumator de Peter Handke, cu mult, mult înainte ca austriacul să înhațe Nobelul. Unul dintre romanele mele handkeiene favorite este „The Moravian Night”, care nu s-a tradus la noi. În schimb, a apărut în acest an, la ART, microromanul „Femeia stângace”, pe care l-am degustat nu ca pe-o glorioasă scriere a lui Handke, ci ca pe-un showroom care ne prezintă, din câteva tușe, cam în ce constă farmecul acestui mare scriitor. Cum ar fi dacă ne-am vorbi unii altora fără menajamente, ca niște topoare, și cu cea mai ridicolă cruzime am da frâu liber fantasmagoriilor sau sferturilor de adevăr pe care le gândim unii despre alții? Răspunsul îl găsiți în „Femeia stângace”. Folosind celebra sa tehnică literară a dez-familiazării (*ostranenie*), descinsă din formalității ruși, Handke desfășoară, prin intermediul unui personaj feminin, harta complexă a unei căderi nervoase.

Și pentru că mai sus l-am pomenit pe Cormac McCarthy, mi-am petrecut câteva zile din octombrie cu „Meridianul sângelui”, reeditat la Polirom.

Fanfiction: mimesis sau hibrid?

Bianca Zbarcea

Tratat cu dispreț chiar și de persoanele pasionate de acest pseudogen literar, fanfiction-ul reușește să atenueze imboldul provocat de o dorință care nu-și găsește întrupare în realitate.

Dar să începem puțin mai structurat. Subminarea și devalorificarea textelor de tip fanfiction provin, cel puțin la nivel de suprafață, din faptul că nu sunt considerate „opere originale”. Universul și personajele poartă și vor purta pe veci emblema brevetică a autorului care a conceput și a publicat volumul. Însă aici apare nevoia de a adăuga că simplul argument pe care îl invocăm sub numele de originalitate își pierde puțin din emfază în lumina unui deranjant adevăr: care dintre scrierile actuale pot fi considerate pe deplin originale, care „semi-contrafăcute” și care „fanfiction sub acoperire”?

Un aspect adesea omis din retorica purist-literară este faptul că mulți scriitori, poate lipsiți de curaj la început de carieră, își încearcă întâi mâna cu un mediu familiar, pe care îl pot modela sub tutela a doar câteva elemente. Nu putem echivala inabilitatea inițială de a crea un întreg univers nou și insolit cu lipsa de talent. Comunitatea fanfiction își acceptă misiunea de a repara „neajunsurile” percepute de cititorii care se lasă absorbiți de noi tărâmurii doar pentru a termina o carte și a simți gustul amar al dezamăgirii. Bineînțeles, ca orice alt sentiment, și dezamăgirea este subiectivă și nu reprezintă responsabilitatea

scriitorului-sursă. Dar ea nici nu poate fi blamată fără a instiga intervenția hipocriei. Niciodată nu vom putea fi 100% de acord cu deciziile regizorale ale păpușarului care își îndrumă personajele spre realizarea viziunii personale.

Ideea de „shipping”, prin care un cititor dezvoltă dorința ca anumite personaje aleatorii să devină un cuplu, reprezintă de multe ori factorul principal ce stă la baza creației. Unii s-ar putea întreba *de ce* să te mai complici cu un univers și cu niște personaje deja existente, când poți crea ceva nu prea diferit, dar nici prea asemănător, dar cât de cât la fel, mulțumind astfel pe toată lumea? Cred că răspunsul riscă să fie cam siropos. Ca cititori, uneori ne este greu să ne despărțim de personaje. Parcă mereu rămâne ceva de spus, iar această sete imposibil de potolit este încet-încet alinată de fanfiction, uneori până la supra-saturare. Câteodată, o poftă poate fi satisfăcută doar prin îmbuibare. Fie că este vorba despre relațiile dintre personaje, final sau aspecte obscure abordate superficial în volumul-sursă, fie că această dorință este generată de un atașament și de o nostalgie greu de ignorat, rezultatul e același. Nu este surprinzător nici faptul că acest pseudogen nu este acceptat sau tolerat de toată lumea. Nu vorbim aici despre o simplă chestiune de gust, ci despre pasiune profundă.

Textele de fanfiction pot fi considerate o odă adusă operei originale, presărată cu elemente

care provin parțial din nemulțumire, parțial din dorința de elogiu. Unii scriu sub impulsul furiei pure, dorind să îndrepte vicisitudini fictive, iar alții citesc la lumina nopților târzii și sub patronajul cafelei, al vieții serbede de zi cu zi și al inabilității de a adormi înainte ca personajele de care s-au îndrăgostit să-și găsească fericirea. Temele recurente, deși evident suprasaturate, de tipul „oh, no, there was only one bed”, „enemies to friends to lovers” sau „bonding”, oferă un confort greu de egalat de volumele unde toate firele narative sunt noi, personajele trebuie cunoscute, reținute, iar apoi identificate la

momentele oportune, doar pentru a risca un sfârșit ce-ți strivește și ultima fărâamă de speranță.

Dincolo de cadrul prestabilit, personajele pot căpăta mii de nuanțe diferite. Explicațiile lăsate în aer de autorul standard tind să frustreze cititorii, care adeseori decid să-și folosească propria imaginație.

Fenomenul de fanfiction a căpătat amploare în ultimii ani, odată cu înființarea site-ului *Archive of Our Own*, în 2008, care reprezintă o arhivă *open source* dedicată textelor create de fani, pentru fani. Și este greu de crezut că va dispărea prea curând.

Plastilină

Ruxandra Cesereanu

Limba română e un stânenel care își scutură praful portocaliu pe cămășile bărbaților și femeilor (ele au multe fuste cu ierburi, de fapt).

Aș fi vrut să fac o rășină din ea, să o pot mistui cu mâinile ca pe o plastilină.

Aș fi vrut să fie o păcură dintr-un vapor eșuat cu care să molipsească apa oceanelor.

Nu e singura limbă în care scriu, dar e singura în care voi putea muri fără regrete.

Bătrânii

Andreea Archip

„Uno, nessuno e centomilla“, di Luigi Pirandello. Asta ascult uneori. E un exercițiu pentru a mă obișnui cu italiana vorbită. Înțeleg vreo 60-70%, așa că tot mai iau câte un capitol de la capăt sau mă ajut cu varianta scrisă de pe Kindle. Nu ascult *podcast*, cu toate că unele teme mă interesează. Culmea, toți își pun la căști podcasturi sau cărți audio când aleargă, când merg la cumpărături, când stau la masă. Societatea de azi ne tot repetă că nu trebuie să lăsăm niciun colț de timp nefolosit și că nu mai poți face un singur lucru o dată.

Nu ascult cărți așa cum nu mă mulțumesc doar cu a mirosi mâncarea. E o trudă acolo în fiecare carte citită rudă cu munca fizică. Și Kindle mi-am luat abia atunci când unele cărți de pe site-uri străine ajungeau prea greu sau niciodată. A fost un compromis. Citesc din el mai mult din obligație. Stă pe noptiera mea și mi-e jenă să-l las să se umple de praf. Dar tot la hârtie mă întorc.

În ultima lună chiar am exagerat cu cumpăraturile cărților. Dar nu-i nimic, eu am o rețea de cititori către care fac cărțile să

circule. Evident, îmi păstrez câteva în bibliotecă. Le păstrez pe cele pe care nu le pot da. În timp, și astea se adună. Le stivuiesc, apoi le reevaluez. Pe unele dintre ele nici nu vreau să le împrumut cuiva vreodată. Mi se pare că-s așa grozavă că m-am aplecat asupra lor, că le-am căutat, că le-am cumpărat, că le-am cărat acasă și ultimamente le-am citit, încât aș fi prea generoasă să le dau chiar și împrumut. Nu sunt capabilă de atâta mărinimie. Unde mai pui că am oameni în viața mea cărora le-am împrumutat cărți și viața i-a făcut să uite să le dea înapoi. Știu că n-au făcut-o intenționat, îi iubesc în continuare, dar nu uit. Nu le mai cer cărțile înapoi, deși știu care cine. Am titlurile scrise în fișete mentale puse în sertărașe ca la bibliotecă.

M-am pornit la drum să scriu de ce nu ascult cărți și am dat peste meschinăriile mele bibliofile. Adevărul e că nu m-a speriat niciodată clasamentul acela anual care ne spune cât de puțin citesc românii. E un fel de a te bucura de răul altuia, recunosc. Habar n-au ce pierd, sărmanii. Nu există posibilitate de înăvuiere culturală mai

accesibilă decât cititul de cărți. De cărți, repet. Că altfel, citim zilnic toate prostiile de pe rețelele de socializare. Eu n-am timp să citesc ce scriu alții pe Facebook, nu știu cum au ei timp să scrie atâta. E mult zgomot în jurul nostru, de aceea o carte citită din scoarță-n scoarță e ca un clopot care te protejează de toată agresiunea asta.

Îmbătrânesc. Altfel nu-mi explic de ce mi-am dezinstalat TikTok-ul, nu mi-am pus nicio aplicație de livrări la domiciliu și nu ascult cărți audio. E rezistența la schimbare. E acea păsărică pe care o avem cu toții în urechile noastre, ni se pare că are un tril frumos, dar cântă fals pentru alții, hachița care ne face bizari. Mi-e tot mai clar că nu fac parte din generația „early adopters“, cei care sunt deschiși la noi tehnologii, la schimbare.

O româncă din Suedia îmi spunea că fiul ei ascultă lecturile suplimentare de la școală, le are pe toate în format audio. Vine generația celor care ascultă. Sună bine, măcar de-ar fi o metaforă a noii lumi. E generația celor care nu mai scriu de mână. Uneori simt că și mâna mea ruginește, dar mă

încăpățânează să port un caiet mereu cu mine în care îmi notez lucruri. Pe vremuri aveam un mont la degetul în care țineam pixul, dar s-a retras cuminte lăsând degetul în estetica sa primordială, ca și când nicio apăsare nu l-a inoportunitat vreodată. Îl pipăi acum să mai găsească fosilizată acolo o urmă a vremii în care scriam mult de mână. Parcă simt ceva, parcă nu, cine mai știe?

Cred că sunt scriitori care își înregistrează cărțile audio. Sau n-or fi încă? Dacă sunt, cum reușesc să-și adune gândurile într-un râu care stă în matcă? Creierul meu poate să facă doar notițe, în grabă, pe bucăți de șervețel. Cum o rostesc, ideea nu mai pare la fel de șlefuită ca în capul meu. Dacă o transmit însă de la creier la degete, prin tubulatura asta organică, parcă se rafinează până ajunge să se aștearnă în „Liberation Serif“ (fontul meu preferat). Cum fac acum. Cum vom scrie cu toții peste 20 sau 50 de ani? Cum vom mai „citi“? Probabil tot mai mult printre rânduri. Și vor rămâne tot mai puțini și elitiști aroganți, deținătorii secretului din cărțile groase și în multe volume. Bătrânii.

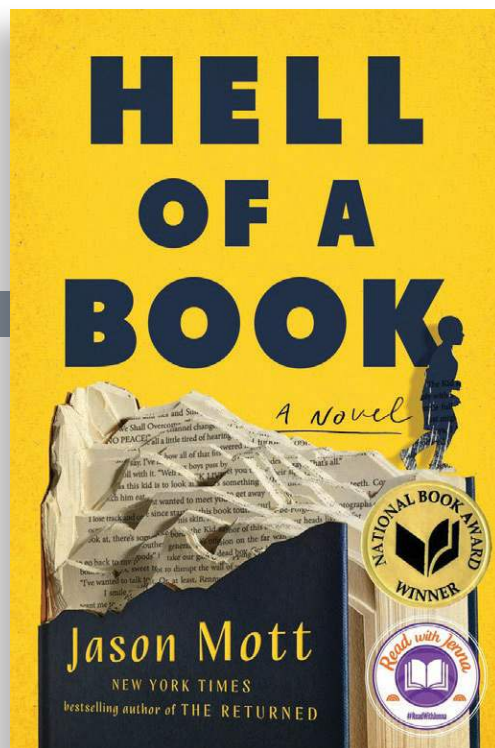
O carte premiată: Hell of a Book de Jason Mott

Diana Dragoman

Romanul lui Jason Mott, *Hell of a Book*, apărut la Editura Dutton/ Penguin Random House, este câștigător al National Book Awards, la secțiunea ficțiune, pe anul 2021.

Subiectul demarează clasic: un scriitor de culoare pornește într-un tur pentru a-și promova romanul, printre altele pentru a uita că este de culoare. Într-un alt plan, îl vedem pe Soot, un băiat care locuiește într-un orașel mai

mult rural. Dar cele două planuri nu se întretaie, așa cum ne-am așteptat, ci de-a lungul paginilor, scriitorului începe să-i apară un personaj ciudat, un soi de copil imaginar, numit The Kid. Cine este însă acesta? Există o conexiune subtilă între apariția fantomatică și un eveniment difuzat pe toate posturile de televiziune. Un schimb de focuri de armă a dus la moartea unei persoane, iar de aici începe ficțiunea.

7 motive să te lași de meserie

Augustin Cupșa

foto: Dan Mărușescu

De data asta au mobilizat *bac*-urile, companiile republicane de securitate, escadroanele mobile. Și blindatele care i-au evacuat pe *zad*-iștii de la Notre Dame des Landes, numai bune să treacă cu lamele prin baricadele în flăcări și să tragă proiectile ușoare la sute de metri. Polițiștii și jandarmii înaintând ca piliturile de fier pe bulevardul Parisului către centrul magnetului ca să aprobe Palatul. De pe Quai Francois Mitterand pe Quai de Tulleries, în sus pe Victor Hugo până la Arcul de Triumf, de pe Haussman spre Hausman Saint Lazare, de la Louvre prin Jardins des Tuilleries, prin Place de la Concorde și pe Champs Elysees. În lumina galben-trandafir a becurilor cu sodiu și a instalațiilor de Sărbători, piliturile zumzăind la unison, făcând geamurile să tremure.

Liniile de autobuz deviate, ieșirile de la metrou blocate. N-ai cum să treci cu mașina spre nord. De dimineață nu s-a mai ieșit pe traseu, cele mai multe taxiuri din partea asta au rămas să dea ture în Rive Gauche și nici eu n-am avut vreo cursă ca lumea.

Jumătate din zi m-am învârtit între Nation și Montparnasse și spre seară am prins una până la Orly. N-aveam niciun chef să mă duc acasă, să văd dacă Flor trecuse să-și strângă lucrurile. Cel mai probabil nu se obosise și gândul că toate erau încă acolo mă făcea să

înghit în sec. Un pumn de coji de la alune, pe care îl bagi cu totul în gură și încerci să mesteci puful ăsta ca să se ducă pe gât. De unde să faci rost de un strop de salivă?

Pe la Ivry, m-am gândit să-i dau un mesaj lui Mirabelle să ne vedem. Am întrebat-o dacă voia să facem un *pot de depart* și am scris pot cu P mare. N-o știam prea bine pe femeia asta, dar avusesem o discuție foarte mișto cu ea înainte să-și dea demisia, de unde mi-am dat seama că eram cam în aceeași situație. În plus avea și un nas foarte interesant, mic și rotunjit, cum au unele femei din partea de vest a Africii.

Și un fel anume de a te privi printre gene când vorbea târăgănat, prin care reușea să te țină la distanță și să te îndemne să te apropii de ea în același timp.

Cînd m-am angajat eu, ajunsese la certuri zilnice cu șefa de personal și aproape toată perioada de preaviz a stat în medical. I-am făcut câteva referate pentru concediu, dar Elodie a cerut verificare și am primit înapoi o mulțime de scrisori care cereau explicații. Doar că eu am amănat să le răspund și până la urmă am plecat și eu. Eram în perioada de probă și am scăpat mult mai ușor decât Mirabelle.

Habar n-aveam dacă aflate se se mai întâmplase pe acolo. Habar n-aveam dacă mai era în Paris sau se întorsese la ea acasă.

În ultima zi m-a chemat la *pot-ul ei de depart*. Ne-am văzut peste drum de spital, în spatele bisericii și am tras câteva fumuri. Ea s-a suit în autobuzul de Juvissy, iar eu m-am întors la treabă.

Spune-mi trei lucruri pentru care să te lași de meserie.

Hai să facem cu șapte.

Am tras mașina în față la L'Oraziano, am pus-o pe avarii și am urcat în scară. În fața ușii am stat cu cheia în mână ca un prost. Chiar și așa, puteam să-mi imaginez că lucrurile lui Flor erau tot acolo. Cărțile din rafturi amestecate cu ale mele. Hainele mototolite din dulap. Gențile îngrămădite sub pat. Rachetele de badminton cu cozile ieșite pe lângă biblioteca din hol.

Betișoarele parfumate arse, indolite ca niște melcișori de scrum. Șmacurile de la baie, uscătorul de păr spânzurat deasupra chiuvetei, cu firul încolăcit în jurul ștecherului. Gablonțurile răspândite pe etajera de lângă oglindă. (Chiar și oglinda rotundă era a ei.) Toate acolo, la locul lor, scoțând un fel de white noise în lumina portocalie a ferestrelor dinspre stradă. De fiecare dată când îți pierzi job-ul, devii un pic mai nervos. Ai o meserie prețuită, care se caută în străinătate, fiind prețuită pentru că nu se înghesuie nimeni s-o facă, dar problema e în altă parte. Ai o vagă bănuială, dar nu poți să discuți chestia asta cu cineva care crede că ai o problemă în altă parte. Din ultima zi de salariu zilele încep să se numere cu minus până la ziua de chirie, dacă nu mai poți să împarți chiria, atunci nu mai are rost să stați împreună. Poți să faci un salt electronic într-un alt *colocation*, dar perioada de preaviz e în tot cazul o lună și asta se împarte și ea la doi.

În Evul Mediu era destul de simplu, erai meseria pe care o aveai. Acum te gândești că ești omul care s-a întâmplat să facă meseria asta.

Dar ca să te gândești la asta, trebuie să te lase un pic lumea în pace.

Am coborât scările pe lângă două fete care se hărjoneau și chiboteau între etaje. M-am uitat în pachet, nu mai aveam decât trei țigări și băiatul care îmi zisese că îmi aduce cartușele nu îmi dăduse încă niciun semn de viață. Până una, alta, trebuia să iau câteva la bucată.

La Zad am încercat să aflu dacă au văzut-o pe Flor prin zonă. O tipă brunetă, cu breton și palton bleu-petrol, dar mi-am dat seama că pentru Amal erau foarte multe tipe așa în Paris, fără să îl mai ajute detaliile suplimentare.

— Cine e tipa?

— Tipa cu care am stat șase luni în apartamentul de deasupra magazinului tău.

A ridicat din umeri, apoi mi-a împins țigările pe tejghea cu niște degete fleșcăite. După ce am plecat de la clinică, un amic mi-a

dat ideea să mă bag pe Uber. Mi-a zis că pot să fac niște bani fără să mă stresez și să intru în vorbă cu oameni din Paris. Poate să fie un editor, poate să fie un artist, poate să fie o gagică mișto, nu știu peste cine dai. N-am avut bani să închiriez o mașină, dar ne-am înțeles să-i dau un procent din câștig.

Cred că dacă vii în fața cuiva să-i ceri ajutorul sau sfatul, trebuie să îl investești cu încredere. Nu pot să lucrez cu cineva care vine pregătit să te chestioneze pentru că a citit el atât de multe lucruri pe internet.

Nu că m-ar deranja, dar acum pare ca și cum eu v-aș fi cerut o consultație.

Iar problema e că eu nu-mi permit o consultație la dvs.

M-am întors la mașină și în mod miraculos am prins o cursă bună. Până la Porte Maillot e întotdeauna o cursă bună, dar e și mai bună când câteva zeci de mii de oameni sunt în stradă și blochează jumătatea din oraș prin care trebuie să treci. M-am dus în Place Valhubert să o iau pe femeie. Din aplicație am aflat că o cheamă Theresa și probabil era englezoaică. Și-a trântit geanta lângă ea și a scos un oftat lung, ca un suspin, când am luat-o pe lângă Jardin des Plantes.

—Nu e o zi bună să călătorești, mi-a zis cu un accent pronunțat britanic. Dar astăzi mă duc acasă.

— Orice zi e bună ca să te duci acasă.

Am văzut în oglinda retrovizorului că trăsăturile feței i s-au destins, fără ca totuși să zâmbească. S-a așezat mai confortabil pe banchetă, cu mâinile în poală, ca și cum acolo ar fi ținut o pisică sau altceva bun de mângâiat.

—Stau de douăzeci de ani în Paris, e aproape casa mea acum, deși nu i-am înțeles niciodată pe oamenii ăștia.

— N-o să ne întâlnim cu gilets jaunes, am asigurat-o, arătându-i cu mâna ecranul de pe bord. Știu pe unde sunt acum.

(continuare în versiunea online)

Conferințe, discursuri, literatură

Radu Aldulescu

Am cu textul citit o relație specială care presupune un complex de trăiri susținut de ceea ce, cu o sintagmă comună, aş numi organ pentru literatură. Te naşti cu acest organ şi, totodată, ți-l formezi prin lectură. Eşti cel care eşti şi, deopotrivă, cel care te strădui să devii, în cazul de faţă, prin lecturi. Două componente distincte, suprapunându-se, într-un timp răsturnat, sau inversat, ce poate dovedi inexistența timpului. Eu cred că, încă de la naştere, omul poartă în sine toate experiențele vieții sale, inclusiv lecturile.

Literatura ascultată este ceva ușor diferit față de literatura citită, deoarece implică arta interpretativă actoricească care, inevitabil, influențează potențialul textului. Un text valoros este tras în jos de un lector inabil, care, la o adică, poate fi chiar autorul acelui text. Am întâlnit și situația inversă,

când un text slab, citit cu vocație, devine bun.

Literatura citită presupune un alt tip de efort decât literatura ascultată, nemaivorbind de faptul că, în timp ce ascuți, ai vedea și tot corpul libere, încât poți face și alte lucruri: să gătești, să conduci automobilul, să te plimbi, sau chiar să citești altă carte, sau chiar cartea pe care o audiezi. Lectura ascultată oferă, așadar, tot felul de oportunități, inaccesibile cititorului clasic, înșepnit în fața paginii ore în șir cu ochii pe text, pasibil să-și piardă vederea și obligat, astfel, să treacă pe audiobook-uri. În privința lecturilor publice în care m-am implicat, am niște amintiri frumoase. În urmă cu mai bine de zece ani, Uniunea Scriitorilor, aflată sub altă conducere decât cea de azi, organiza lecturi publice pentru membrii ei, plătite destul de bine. De asemenea, până acum șapte-opt ani,

am participat la lecturi publice și lansări, la târguri de carte și festivaluri de literatură din străinătate. Genul ăsta de evenimente care se soldau, uneori, cu traduceri la edituri din străinătate, s-au sistat, în ce mă privește, după ce am fost exclus din Uniunea Scriitorilor.

Odată cu pandemia, însă, au cam dispărut târgurile de carte live de la noi și din străinătate, iar târgurile și evenimentele online nu reușesc decât în mică măsură să le suplinească. În acest sens, am auzit, recent, o declarație dintr-un interviu al celui mai de succes scriitor român (un scriitor de jurnale, cum se autointitulează în acel interviu), care m-a cam pus pe gânduri: până în pandemie, el avea în jur de 15-16 ieșiri pe an, în toată lumea, pentru lansări, lecturi publice, festivaluri. Anularea acestui tip de exercițiu de turism cultural care, dădea, se pare, sens scrisului

și vieții sale, l-a aruncat, pur și simplu, în depresie. Genul ăsta de îmburghezire culturală care poartă marca autohtonă și merge mână în mână cu dezastrul culturii și literaturii mă aruncă, la rândul-mi, în depresie.

Ușurința, plăcerea, interesul cu care urmăresc discuții publice, conferințe, discursuri culturale, politice sau de alt fel, derivă, desigur, din calitățile protagoniștilor: carismă, cultură, credibilitate, disponibilități etc. Scena literară, culturală și politică a României ultimilor treizeci de ani e suprasaturată, gеме de personalități de mucava muceșitate care mi-au rămas adânc încrustate în memorie, alcătuind un pat germinativ emoțional-obsesional, frizând eternitatea. Spiritul meu își va trage seva din acest pat germinativ, sunt sigur, și după ce voi părăsi această lume și această viață.

Interviu cu Nikos Chryssos

Consemnat și tradus de Evanthia Papaefthymiou

Născut în 1972 la Atena, Nikos Chryssos, este proaspăt laureat al Premiului pentru Literatură, cu romanul *Καινούργια μέρα* (*Noua zi*).

Evanthia Papaefthymiou: Romanul *Καινούργια μέρα* descrie și aspectele neglijate ale unei realități paralele, care se întâmplă lângă noi și pe care o ignorăm în mod deliberat sau ne întoarcem ochii dacă ne apare accidental în cale. Scenele de violență, ca în cazul poveștii lui Sevastianos, deseori ies în evidență atunci când apar la știri și probabil că nu ne mai șochează. Vedeți o rază de lumină pentru oamenii străzii?

Nikos Chryssos: Deși mă străduiesc să rămân optimist, sunt, mai degrabă, pesimist. Realitatea ultimilor ani nu avantajează optimismul. La nivel global, așteptările noastre sunt în mod constant

zdrobite. Luați exemplul utilizării tehnologiei – deși are potențialul de a îmbunătăți condițiile de viață ale tuturor, ea devine, în cele din urmă, un instrument în mâinile unei oligarhii care culege „plus-valoarea” mașinilor. Societatea rămâne întotdeauna ierarhizată după anumite criterii. Și chiar dacă se cultivă, falsa credință că inegalitățile sociale au fost atenuate și prosperitatea fictivă conduc prin toate mijloacele la slăbirea revendicărilor sociale. În ciuda posibilităților moderne din domeniile *networking*-ului și comunicării, oamenii devin din ce în ce mai izolați, contactul lor este mediat prin ecrane, solidaritatea socială este, adesea, slăbită și oamenii sunt conduși treptat către convingeri mai conservatoare. Dacă există un lucru care îmi susține optimismul, este dispoziția inepuizabilă a oamenilor pentru existență, angosa de a ne menține forma și statutul, chiar și în cele mai nefavorabile

condiții, așa cum este cazul eroilor din romanul meu, *Noua zi*. Am vrut să povestesc această condiție umană de bază în carte, nu drama unui pumn de *cloșari*, ci agonia existențială a celor fără sau cu un adăpost precar.

Unul dintre personajele cărții, Lucky, este român. Există un motiv special pentru această alegere a originii eroului?

Norocos este omul chinuit și cel din istoria „mică”, dar și cel din cea „mare”, cel care este nevoit să-și părăsească patria în căutarea unei sorți mai bune, cel care se simte străin chiar și în țara lui. Istoria modernă românească a devenit oglinda istoriei tulburi a unei regiuni mai întinse. Mediterana și Balcanii sunt teatrul romanului, un domeniu în care observatorul cu discernământ percepe nenumărate relevanțe culturale, temperamentale de altă natură. Aceasta este

într-un fel una dintre temele cărții: interacțiunile și conexiunile care au loc între oameni în anumite condiții. Studiind istoria Balcanilor înainte de a ajunge în final la originea eroului meu, mi-am dat seama că lucrurile ar fi fost mai ușoare pentru mine dacă aş fi avut pe cineva să-mi vorbească despre viața de zi cu zi în străinătate, să-mi ofere imagini și amintiri, pe lângă lecturile mele. Și într-adevăr am avut un prieten drag care s-a născut și a crescut în România; poveștile, sfaturile și lămuririle lui m-au ajutat să „construiesc” tine-rețea lui Lucky.

(continuare în versiunea online)

Sentimentul profund al schimbării

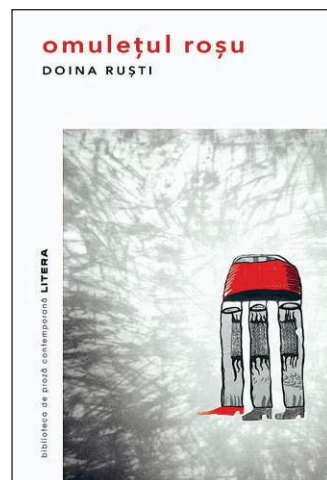
Daniela Rațiu

Sunt câteva sertare ale memoriei pe care oricând le deschizi te emoționează, mă refer la cele legate de cărți. Întâlnirea cu biblioteca, alta decât cea de acasă. Momentul când deschizi ușa și un întreg continent se desfășoară înaintea-ți. Pentru mine a fost atunci când am părăsit școala generală și am continuat cursurile la Liceul de Artă „Ion Vidu” Timișoara, în gimnaziu fiind încă, liceul având și cursuri de gimnaziu. Biblioteca liceului de artă era un tărâm fascinant,

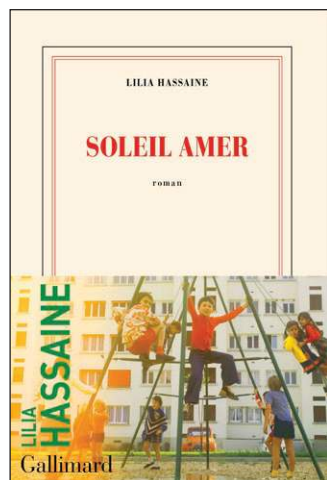
foarte diferită de biblioteca școlii generale. Era ca și cum abia atunci descoperisem cu adevărat o bibliotecă, ca și cum treceam dincolo de o linie roșie. De la ficțiune la cartea de istoria artei, de la „Numele trandafirului” de Umberto Eco la „Fabrica morții”, scrisă de Ota Kraus și Erich Kulka, doi supraviețuitori ai lagărului de concentrare Auschwitz, sau la „Jurnalul lui Michelangelo cel nebun”, de Rolando Cristofanelli, – lectura devenise un sport extrem. Mirosul

hârtiei tipărite, sutele de cărți, alburile de artă, cărțile de istorie a artei de-a dreptul miraculoase, rafturile până-n tavan, o hartă necunoscută și care se cerea explorată. Pentru copila de clasa a VI-a care eram pe atunci, biblioteca aceea a fost cel mai miraculos loc pe care îl descoperisem și care a produs schimbări fundamentale. Emoția o resimt și acum amintindu-mi cum s-au produs acele schimbări, în felul în care am descoperit par-că deodată lumea prin cărți și prin

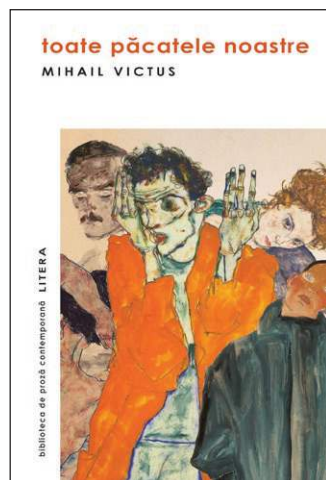
autori, felul în care răscoleam febril rafturile în căutarea „comorilor”, sentimentul profund al schimbării, radical, ca un cutremur, felul în care strângeam la piept cele 3 până la 5 cărți împrumutate cu care plecam la fiecare trei săptămâni. Există cred în biografia fiecăruia o astfel de bibliotecă care a avut și încă mai are ceva magic, sună ca un clișeu, dar a spus-o Borges pentru fiecare dintre noi: „Întotdeauna mi-am imaginat paradisul ca pe un fel de bibliotecă”.

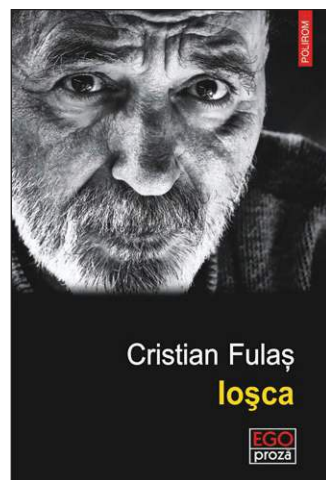
Doina Ruști, *Omulețul roșu*, Litera, 2021
Labilitățile familiei, sfârșitul androcratiei și ruperea de familie sau de clan revin obsesiv în romanele Doinei Ruști, iar aici cu precădere. Fiecare episod legat de autoritate duce treptat la un *secret* din biografia Laurei, pe care *omulețul roșu* îl descoperă întâmplător în numeroasele „fișiere” ale spațiului virtual. Simbolic, romanul urcă de la lumea reală, surprinsă în tonuri satirice (coruptă, plină de impostură, agresivitate și decadență) spre *alazar*-ul plămuirilor, fără ca aici nota neogotică, prezentă și în alte romane ale sale, să fie determinantă. (Pompilia Chifu)

Lilia Hassaine, *Soleil amer*, Gallimard, 2021
În Franța anilor '60 s-au petrecut unele schimbări datorate imigranților din fostele colonii. *Soleil amer*, semnat de Lilia Hassaine, este un roman care își propune să realizeze un instantaneu al vieții în locuințele din suburbiile pariziene, unde o mamă cu trei fete i se alătură soțului ei, muncitor în domeniul automobilelor. Situația financiară precară îi determină să se gândească dacă trebuie sau nu să mai aducă pe lume încă un copil. (Diana Dragoman)

Mihail Victus, *Toate păcatele noastre*, Ed. Litera, 2021
Pornind de la o premisă știrică, de genul profesor de sport din Giurgiu acuzat de hărțuire, fost boxer la categoria mijlocie, naratoarea-personaj, Irina, începe o adevărată călătorie detectivistă în prezent, pentru a demonstra nevinovăția fratelui ei, dar și de a face o incursiune în episoade dramatice ale adolescenței sale și ale fratelui ei, Horia, deci în trecut. (Ciprian Handru)

Cristian Fulaș, *Iosca*, Ed. Polirom, 2021
O fascinantă și crâncenă epopee a singurătății, cartea lui Fulaș aduce un stilul sfâșos – dificil de obținut și menținut epic până la ultima pagină –, înfigându-și pilonii într-o frază monolitică. Planurile temporale se amestecă într-o narațiune turbionară și autoscopică, cu efecte speciale proustiene. Este în acest roman ceva hipnotic, o revărsare a energiilor telurice și-o iminență apocaliptică care îl apropie pe Cristian Fulaș de imaginea marginalității lui Laszlo Krasznahorkai. (Livi G. Stan)

Nikos Chrysos
Καινόυρια μέρα (Noua zi)
Premiul pentru Literatură al Uniunii Europene (EUPL), 2019

de Evanthia Papaefthimiou

Într-o noapte de decembrie, într-un colț întunecat al portului, trei bărbați i-au dat foc lui Sevastianos, un cloșard cu reputația de narator desăvârșit. Pavlos, cel mai tânăr dintre cei trei autori, șocat de brutalitatea crimei, caută informații despre victimă, în speranța că va scăpa de remușcări. În confuzia lui, el crede că, dacă reînvie povestea mortului, îl va readuce la viață. Căutând în locurile celor fără adăpost, reușește să-i localizeze pe tovarășii lui Sevastianos

– Teos, Marconis, Lucky și Yiannis. Le cere, apoi, celor patru să spună povestea lor și povestea prietenului lor pierdut și, fără să-și dea seama, este prins într-o lume ciudată. În timp ce totul pare să fie real la început, narațiunile devin din ce în ce mai complicate. Ce cauze și ce motivații îi determină la mărturie diferite și, adesea, contradictorii? Unde se termină mitul și unde începe adevărul? Cine a fost Sebastian până la urmă? O coborâre în iadul marginilor, o rătăcire în paradisul povestirii, un labirint în care poate sensul vieții este ascuns.

Până și Karamazovii se mediocrizează

Dan Stanca

O dată cu trecerea timpului, cam totul se degradează, spun asta de la bun început ca să nu ne facem iluzii. Personajele lui Dostoievski se vor supune, la rândul lor, aceluiași proces neiertător. Dacă personajele lui Caragiale, bunăoară, care, ce mai încoace și încolo, sunt simpatice, aduse spre contemporaneitate devin odioase, ne închipuim cum pot arăta caracterele scriitorului rus. Așa că uitați cum îi văd eu pe Karamazovi.

Alioșa, de exemplu, ar fi acum un veritabil acolit. Nu ar ieși de sub pravila Bisericii, ar avea părinte duhovnic, viața lui ar fi monotonă în sensul bun al cuvântului. În pofida credinței sale, nu va avea impulsuri mistice. Credința sa va fi plană, orizontală, fără convulsii, fără zbucium, fără clipe de tăgadă. Alioșa, așadar, își va pierde dimensiunea „nebulosă” întru Hristos și va fi un ortodox cuminte. Evident, condiția sa este

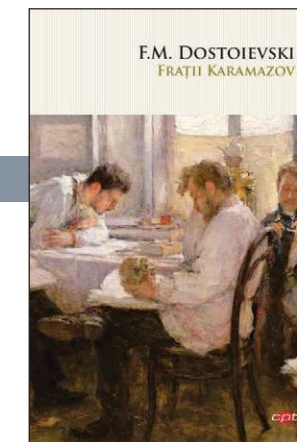
preferabilă altor ipostaze, dar e limpede că din personajul văzut de Dostoievski va rămâne foarte puțin. Ar trebui precizat că Alioșa din roman era de găsit pe atunci și în realitate. Scriitorul rus nu l-a scos din burtă. Fantezia sa se sprijinea pe niște date solide din realitatea înconjurătoare. În mod cert, aduse spre contemporaneitate devin odioase, ne închipuim cum pot arăta caracterele scriitorului rus. Așa că uitați cum îi văd eu pe Karamazovi.

Mitea... aici e mai simplu. Fiul cel mai mare al bătrânului Karamazov va fi acum un chefiu pe cîste, ca să nu spun chiar un bețivan sadea. De unde va avea bani ca să-i cheltuiască - nu știu; dar cert este că-i va plăcea enorm viața. Se va distra cât va putea, va risipi averi, nu este exclus ca, din când în când, să fie și foarte milos și să facă acte de caritate. Dar nu acestea îl vor defini. Mitea de acum va pierde, la rândul lui, o

dimensiune esențială, aceea, cum să spun, „shivaită”, bucuria vieții care prin epuizarea clipei prezente vrea să atingă eternitatea.

Ivan... Din păcate, și aici e simplu. Ivan va face parte din categoria intelectualilor nefericiți, pe care inteligența nu-i ajută deloc. Cu alte cuvinte, degeaba sunt ei foarte citiți și știu o mulțime dacă nu pot realiza un minim acord între cultură și viață. Ivan va fi intelectualul care a pierdut credința și de aceea navighează pe ape întunecate. Nu este deloc exclus să fie internat la un moment dat și într-o clinică de psihiatrie. Îl vedeți, deci, pe Ivan Karamazov pacient la „Obregia”? Eu, unul, îl văd.

Smerdeakov... Aici lucrurile se complică. Sau devin din ce în ce mai periculoase. Smerdeakov va repeta destinul personajului, dar cu un grad sporit de cruzime. Va fi un criminal „în serie”, nu va ajunge la spital, ci direct

în penitenciar. Va fi probabil internat în spitalul penitenciarului, condamnat pe viață. V-aduceți aminte de femeia aceea care ani trecuți a împins în fața metroului o tânără nevinovată? Smerdeakov va fi în stare să comită tocmai un asemenea act.

Eu așa-i văd pe Karamazovi și toată galeria de personaje dostoievskiene. Coborând pe scara timpului, își vor pierde noblețea. Personajul pozitiv va fi edulcorat, cel negativ, din cauza ferocității, va ajunge respingător. Amândouă categoriile, pierzându-și complexitatea, vor evolua pe o orizontală mediocră.

Biblioteca de la Litere

Cristina Bogdan

Prin Sala de Lectură a Bibliotecii Facultății de Litere se perindă o mulțime de personaje, care de care mai interesante și mai pestrițe, doar că studenții sau profesorii care stau concentrați în bănci nu le zăresc întotdeauna, din pricina pădurilor de litere în care sunt cufundați. Aici m-am întâlnit, pe când eram studentă în anul I și descopeream cultura antică și medievală, cu Alexandru cel Mare, dar mai ales cu năzdrăvanul lui cal, Bucefal / Ducipal (în adaptarea autohtonă), căruia i-am căutat apoi coama fluturată de vânt și călcătura zburdnică pe zidurile exterioare ale bisericilor de sat din Muntenia.

Printre rafturile lungi din lemn de stejar, despre care poveștile locului spun că ar fi fost luate

din bătrânul Pod al Mogoșoaiei, am auzit tot felul de voci, prelinse din cărți cu coperte uzate de timp și de mâinile nerăbdătoare ale cititorilor, și-am întrezărit culorile estompate ale unor veșminte din felurite colțuri ale lumii, purtate de călătorii străini care au zăbovit, mai mult sau mai puțin, prin părțile noastre. În amurg, când ziua se-ngână cu noaptea și lumile comunică firesc, am stat la taifas cu diaconul sirian Paul de Alep, cu Franco Sivori, secretarul italian al lui Petru Cercel, cu ofițerul Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel, nedumerit de atitudinea nechibzuită (pentru el!) a românilor de a-și sacrifica până și ultimul animal din bătaură, pentru a face pomeni cât mai bogate celor adormiți.

Nu e aici locul să vă povestesc despre toate întâlnirile mele de taină și îndrăgostirile adolescentine sau mature de personaje reale și imaginare, care s-au petrecut în căușul slab luminat al acestei săli de lectură. Să spun doar că, de când cu pandemia și toate fricile țesute meșteșugit în jurul gândurilor noastre, vocile personajelor parcă s-au atenuat. Cred că nici lor nu li s-a mai dat voie să coboare dintre

filele volumelor și să răspândească virușii ideilor și visurilor pe care le întrușează. Într-o zi însă, m-a întâmpinat chiar de la ușă Arseni-Ustin-Ambrozie-Laur, eroul cu nume multe (și identități pe potrivă) al lui Evgheni Vodolazkin. Și mi-a spus ceea ce aflase și el de la Înger, un lucru pe cât de simplu, pe atât de greu de pus în practică: „pe apă poate să meargă doar cel care nu se teme că se înecă.”

Biografism & autenticitate

Mihai ENE

Biografia scriitorilor a constituit mereu o sursă de inspirație pentru operă. Printre alte contexte ale scrierii unui text literar – evoluția ideilor estetice, mediul de proveniență, dar și cel frecventat de scriitor, profilul socio-politic al epocii sale, ideile filosofice, morale, ideologice la care aderă etc. – propria biografie, marcată de diverse evenimente, acțiuni și interacțiuni, poziționări și atitudini, poate veni în sprijinul înțelegerii unor elemente textuale. Dincolo de asta însă, o proză scrisă la persoana întâi, ca și *eul poetic*, nu asigură în niciun caz o identitate între autor și între vocea narativă sau poetică. Adevărul biografiei nu se suprapune peste adevărul literar. Regimul ficțional, chiar și când utilizează date biografice, este cu totul altul decât „pactul autobiografic” (Cf. Philippe Lejeune), în care sinceritatea e

o calitate subînțeleasă, deși știm bine că și în acest caz trebuie ca cititorul să rămână prudent și circumspect la adresa relatărilor autorului. Însăși ideea de adevărat sau fals într-o operă literară este lipsită de interes, pentru că există infinit de multe texte proaste „sincere”, iar textele extraordinare, care ne-au impresionat de-a lungul vremii și au rămas în canonul literar nu-și datorează în niciun caz longevitatea „veridicității” lor. Inclusiv așa-zisa literatură realistă nu este decât tot o construcție auctorială a unei realități anume, pentru că artistul este cel care alege să selecteze anumite aspecte și nu altele, să le prezinte în lumina crudă a dimineții sau în tonurile vesperale, vagi și misterioase. Cine-și imaginează că lumea textelor lui Caragiale este identică vieții ori doar o simplă fotografie a realității epocii sale – se află într-o

gravă eroare. Geniul lui Caragiale constă în construirea unui univers coerent, a unui limbaj recognoscibil, inclusiv prin ticurile sale, evident că toate preluate din realitate, dar recompuse astfel încât să dea o unitate caracterială și de atmosferă pe care, cu siguranță, realitatea în sine nu o avea. Ideea de autenticitate, înțeleasă în mai multe sensuri este folosită greșit atunci când se consideră că aceasta reprezintă o copiere unu la unu a realității. Nici măcar adepții teoriei imitației (*mimesis*) nu puteau gândi atât de grosolan, introducând ideea de verosimilitate (*vraisemblance*). De aceea, sunt amuzante, uneori, încercările din anumite romane de a „capta” autenticitatea unui mediu, transcriind, pur și simplu, dialogurile „personajelor”, dovedind o neînțelegere profundă a înșeși ideii de literatură. Scrierile la persoana

întâi sporesc această iluzie a autenticității, care poate avea toate atributele confesiunii. Luăm parte la aventurile personajului-narator, în care uneori îl putem identifica pe autor, deși mereu acesta este un joc riscant și înșelător. De acest interes au profitat mai ales autorii de biografii, cineștii care nu uită să menționeze la începutul filmelor lor „inspirat din întâmplări reale” și scriitorii cu o biografie plină de aspecte dramatice sau controversate. Însă niciuna dintre acestea nu oferă garanția excelenței artistice, multe dintre ele rămânând la nivelul de interdocumentar mai degrabă decât estetic. Este doar o marcă a unei epoci, așa cum, altădată ceea ce conta cel mai mult era capacitatea imaginativă a scriitorului și inventarea de biografii, întâmplări și lumi fascinante. Modele trec, literatura rămâne.

Aceleași nopți albe

Luana Stroe

Nopți albe, nuvela lui Dostoievski, e plasată în Sankt Petersburg, în 1848. În cinema, textul lui Dostoievski a fost regândit de mai bine de zece ori până acum. Ca mic detaliu statistic, jumătate dintre aceste filme sunt de după 2000. Interesant e că de fiecare dată povestea este dezrădăcinată și mutată în prezentul regizorului. Ajungem în Livorno, în Paris, în Brooklyn sau chiar în Mumbai.

Narațiunea lui Dostoievski, scrisă la persoana întâi, adresată „iubitului cititor” e o epitomă a singurătății și a izolării. Într-un Petersburg în care oamenii migrau atrași de localitățile de vilegiatură din împrejurimile capitalei, personajul principal, un „visător” de profesie, hoinărește prin oraș fără scop și simte că își pierde chingile care îl țineau ancorat în realitate: „Îngrozit la gândul că rămân singur, am hoinărit trei zile la rând pe străzi, pradă

unei tristeți copleșitoare și fără a izbuti să-mi dau seama de ceea ce se petrece cu mine”.

În „Le notti bianche” (1957), Visconti păstrează coordonatele acestei solitudini, doar că plimbările nocturne focalizează clădirile dărmate din Livorno în urma celui de-Al Doilea Război Mondial. Adaptarea lui Bresson din *Quatre nuits d'un rêveur* (1971) ne transportă lângă Pont Neuf, în Parisul de după protestele din 1968. Semnificativ că în ambele cazuri trama – care în linii mari se păstrează – e mutată imediat după niște evenimente care schimbă, într-un fel sau altul, fizionomia societății de până atunci.

În proza lui Dostoievski, un bărbat de douăzeci și șase de ani o întâlnește pe stradă, într-o noapte, pe Nastenka. În urmă cu un an, fata se îndrăgostise de chiriașul care ocupase pentru o vreme o cameră din casa în care locuia. Când

el o anunță că trebuie să plece vreme de un an, cei doi fac un pact: se vor reîntâlni, în același loc și la aceeași oră în care s-au văzut ultima dată. Cum bărbatul nu revine așa cum promisese, în cea de-a patra noapte, Nastenka renunță să-l mai aștepte și răspunde declarațiilor de dragoste ale naratorului. Însă fantasmaticul chiriaș, dispărut în urmă cu un an, re apare, iar Nastenka nu ezită să-l urmeze. Ceva din acest plot, altminteri simplu de rezumat, îl face compatibil sensibilității noastre de azi.

Cum apare astăzi, de pildă, replica personajului lui Bresson? „Povestea mea? N-am nicio poveste. Nu mă văd cu nimeni. Nu vorbesc cu nimeni”. Întâlnirile nocturne nu rimează, desigur, cu instituirea carantinei de noapte. Însă izolarea din textul lui Dostoievski, din filmul lui Visconti sau din acela al lui Bresson e la fel de intensă.

„Visătorul — dacă e să găsim o definiție mai cuprinzătoare — nu este propriu-zis om, ci, cum să spun, un fel de ființă hibridă. În general, el se aciuază undeva, într-un ungher izolat, de parcă s-ar ascunde acolo și de lumina zilei, iar o dată instalat astfel, e tot așa de nedezipit de bârlogul său ca și un melc, sau semănând cel puțin în această privință cu acel interesant soi de vietate care este și făptură, și casă la un loc, și care se numește broască țestoasă. De ce crezi că se complace atât de mult între cei patru pereți, zugrăviți negreșit în verde, înnegriți de funingine, de fumul de țigară și din care răzbate o dezolantă tristețe?”

Dostoievski dă aici o definiție care sigur că se potrivește pe calapodul fiecărui timp sau spațiu. Însă trebuie să recunoaștem că astăzi — cu sau fără înclinații de „visător” — am fost cu toții somați să devenim astfel de personaje.

Lecturi de scriitor

Alex Trușcă

Când mă întreabă cineva, în vreun interviu sau după mai multe beri, ce părere am despre piața de carte din România, dacă se citește sau nu prea, mă abțin cu greu să nu dau un răspuns inspirat din Schroedinger și, în timp ce încerc să găesc o replică mai echilibrată, îmi amintesc de mine, acum vreo șase ani, când, aflat pe meleagurile Olteniei, îmi imaginam cât de idilic ar fi să mă relaxez în drum spre serviciu cu o carte în mână, într-un metrou semi-pustiu, cum numai în filmele americane găsești. Ei bine, de atunci și până acum am învățat pe pielea mea că socoteala hollywoodiană nu se potrivește cu cea „metrorexiană”, însă, de fiecare dată când trebuie să mă deplasez din punctul A în punctul B, am la mine o carte în format fizic. Și uneori, când stau în picioare îngrămădit ca o sardină, fără să mai fiu nevoit să mă țin de bară sau de acele curele, că oricum n-am unde să cad, mai scot ochii dintre pagini și-i arunc pe telefoane, tablete sau cărțile celor din jur. Chiar îmi propusesem mai demult să-mi notez undeva câte persoane văd cu o carte în brațe, să-mi fac o listă cu ce mai citesc clienții metroului bucureștean pentru ulterioare statistici și analize personale, dar cum sunt un maestru în arta procrastinării, am decis să încep de mâine.

Urmăresc în fiecare an topurile vânzărilor de carte, analizele anuale făcute de revista Forbes pe baza informațiilor primite de la edituri, apoi o văd pe Andreea Esca spunând încă o dată că suntem din nou codașii Europei la citit, că un român din nu-știu-câți n-au citit în viața lor o carte, sau că mai mulți români n-au cumpărat niciuna în ultimul an. Acum, dacă aș vrea să fiu puțin malițios, aș spune că nu orice chestie cu coperti se poate numi carte, că deplâng soarta unor copaci tăiați inutil, însă, pentru a evita urmări nedorite, îmi dau seama că asemenea sinceritate merită afișată doar din spatele unor sticle de vin și uitată a doua zi, sau măcar pusă pe

seama efectelor licorilor bahice.

Spre deosebire de momentul primei mele călătorii cu metroul bucureștean spre serviciu, în acea zi de vineri, 1 aprilie 2016 (încă nu-s convins că n-a fost o păcăleală, asta-i altă poveste), când pentru mine singura opțiune viabilă era cartea în format fizic, acum simt că și preferințele mele în ceea ce privește suportul sau mediul pentru citit s-au mai diversificat. Recunosc, am și eu o doză de ignoranță, chiar dacă lucrez în domeniul IT, de ce să ascund asta? Amân de ani de zile să-mi iau un Kindle sau alt e-reader și sper că dacă există Moș Crăciun, ar fi bine să țină minte. Și acum prefer cărțile în format fizic, îmi place să le simt paginile, uneori le îndoi colțurile (cine-i fără de păcat să arunce prima piatră!) dacă întâlnesc un citat care îmi atrage atenția, îmi place să le văd aglomerându-se până la refuz pe rafturile de acasă și în secret sper ca peste ani de zile să renunț la munca de corporație, să mă angajez într-o bibliotecă și să-mi petrec timpul scriind și citind. Totuși, citesc destul de mult și în format electronic, de pe calculator, în special cărți tehnice (așa ca exemplu, că m-am tot plâns anul ăsta pe unde am putut, m-am chinuit cu vreo 5000 de pagini pentru niște certificări profesionale) sau cărți de dezvoltare personală (astea nu-mi prea plac, deși câteodată nu fac rău). Evident, nu refuz nici beletristică sau poezii dacă am ocazia, cu mențiunea că dacă îmi place cartea îi voi oferi cazare gratuită și în biblioteca fizică. Și aici, tot la cărți în format electronic, aș putea include și cărțile găzduite de diferite platforme online, pe care le poți accesa pe bază de abonament lunar. Și chiar am cont pe vreo două dintre ele, mi-am întâlnit acolo și romanul meu „I put a spell on you...” apărut în 2020 în colecția Biblioteca de Proză Contemporană a Editurii LITERA. M-am bucurat atât de mult, încât l-aș fi citit încă o dată, dacă n-ar fi rămas încă proaspete în mintea mea „chinurile facerii”. Și tot la

literatură „electronică” o să trec siteurile/revistele/platformele de literatură, sunt aici sute de recenzii, proze scurte, recomandări de carte, și câte și mai câte. Ba mai mult, mă găsiți și pe mine prin *LiterNautica*, *OPT motive*, *Galaxia42*, *Revista de Povestiri*, etc.

Uite încă o mărturisire: sunt o persoană preponderent vizuală, acesta este simțul pe care îl folosesc cel mai des și mi-e tare ciudă că nu mai am multi-taskingul de altădată, că până și la filme sau la muzică nu mă mai pot concentra atât asupra imaginii cât și a sunetului, că trebuie să văd textul scris (nu neapărat tradus) ca să-l pot înțelege. Încerc să urmăresc niște audiobookuri sau podcasturi, dar, după ceva timp, realizez că am pierdut firul și o iau de la cap sau de unde-mi amintesc că am rămas. Și uite așa am ascultat de vreo 5-6 ori primele 90 de minute din „O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri” a lui Neagu Djuvara în lectura autorului, și tot la fel, am ascultat „Prăbușirea Casei Usher” a lui E.A.Poe, fără să-mi aduc aminte nici jumătate din cât aș vrea. Sunt conștient de avantajele audiobookurilor, mai ales interpretate de actori cu experiență și intenționez să le ascult la drumurile lungi cu mașina, însă, până atunci, trebuie să-mi antrenez și acest simț, probabil o să umblu prin casă ca protagonistă din Birdbox. Uite, acum chiar m-am imaginat în mașină, pe bulevardele noastre atât de aglomerate dornice, mereu să ia în derădere constanta lui Marchetti privitoare la sfânta jumătate de oră în traficul auto, privind picăturile de ploaie căutându-se pe parbriz și ascultând o carte bună, pe care le poți accesa pe bază de abonament lunar. Și chiar am cont pe vreo două dintre ele, mi-am întâlnit acolo și romanul meu „I put a spell on you...” apărut în 2020 în colecția Biblioteca de Proză Contemporană a Editurii LITERA. M-am bucurat atât de mult, încât l-aș fi citit încă o dată, dacă n-ar fi rămas încă proaspete în mintea mea „chinurile facerii”. Și tot la

ascultător pasiv, fie ai ocazia să interacționezi cu interlocutorii. Nu mă dau în vânt după ele, deși îmi urmăresc autorii preferați, mai ales în cazul discuțiilor libere, informale. Un mare avantaj îl are și faptul că multe din aceste conferințe sunt înregistrate și le pot vizualiza oricând am ocazia. Tot nu se compară cu întâlnirile reale, cu emoțiile și bucuria pe care le încerci când te afli în fața unui scriitor pe care-l admiri, cu strângerile de mână și autografele personalizate, dar e tot ce avem momentan.

Cât despre lecturile autorilor, nu sunt mare fan, însă aici e altă poveste, pentru că implică mai mulți factori și pot să înțeleg că mulți dintre cei care scriu sunt personaje introvertite care preferă să se ascundă în ultimul rând decât să fie puși să interpreteze, iar efortul lor adesea nu se ridică la nivelul opere scrise. Evident, sunt aici și excepții, n-ai cum să nu fii hipnotizat când o auzi pe Doina Ruști citind sau pe Cosmin Perța recitându-și poeziile. Poate într-o zi voi fi și eu ca ei, știu că în străinătate aceste tipuri de lecturi sunt frecvente, cititorii plătesc bilet pentru asemenea oportunitate.

Poate multitudinea de metode de a „citi” o carte o să ajute în viitorul imediat și la atragerea unui nou val de cititori și la apropierea lor de autorii români, eu tot sper într-o minune de genul ăsta. Mă întreb acum dacă o carte poate fi receptată diferit în funcție de mediul de lectură, poate o să fac într-o zi ceva experimente în această direcție. Sau, de ce nu, că tot e gluma preferată în perioada asta, Bill Gates va adăuga o nouă funcționalitate chipurilor implantate, astfel încât să ne copieze în memorie și niște literatură. Mă gândesc că ar fi o situație *win-win*, nu?

Iulie

A nica îmi povestește preț de o jumătate de oră despre hărâiala ei cu Flavius, cu creditul și boala, până la Arcul de Triumf, de unde ia autobuzul spre centru. Mă întorc în Parcul Herăstrău și o iau în pas alert pe alei și pe lângă lac până la Fântâna Miorița sau până la Băneasa. Îmi prelungesc astfel drumul meu lung prin năuceala caniculei, făcând o parte din el pe jos. Dietelor severe, suprapuse cu posturi ținute cu strictețe, însoțite de rugăciuni, le-am adăugat de o vreme șapte-opt kilo- metri de mers pe jos zilnic, adesea forțând nota, trăgând de mine până dau să mă rup, obsedată de pragul celor șaptezeci de kilograme, sub care mă strădui zadarnic să scad. Nu-mi dau seama dacă îndărătnicia trupului meu se datorează lipsei unui bărbat, a unei vieți sexuale, căreia altminteri nu-i mai duc dorul, sau statului pe scaun opt ore zi de zi cu ochii-n computer și sub ochii șefei, ochiul stăpânei care îngrașă vita, cum se spune, și uite că-n cazul meu se potrivește, și totodată cu clienții în coastă, grăbindu-se, grăbindu-mă, toată lumea se grăbește și eu răspund grabei lunii nemișcându-mă din loc, înțepeniți pe scaun. Viața și trupul meu bat pasul pe loc în păduchelnița de notariat.

În după-amiaza aceea de iulie, după ce m-am despărțit de Anica, am intrat în parc grăbind pasul, lăsând în urmă bărbați și femei care căutau o brumă de răcoare în umbra frunzișurilor. Le evitam privirile, în timp ce simțeam cum mă oglindesc pieziș în acele priviri: o femeie plinuță, asudând în hainele prea groase pentru atmosfera caniculară, fustă lungă și tricou cu mânecă lungă, o creatură ciudată, un soi de călugăriță încercând parcă să se strecoare neobservată, ignorând lumea... În după-amiaza aceea însă, am simțit că se rupe ceva în mine, izbită de una dintre acele figuri, între ochi parcă, într-un loc din care dădea să se ivească un al treilea ochi fixându-și privirea asupra cuiva foarte apropiat sufletului meu, până într-atât încât era parte din

el. Și totuși omul acela nu dădea niciun semn că m-ar recunoaște, oricât m-aș fi încor- dat și m-aș fi străduit să-l aud spunând bună, Florența, ce mai faci? Ce dor mi-a fost de tine, formula banală de care aveam mare nevoie, dar fierbea doar în creierul meu încins de emoție și caniculă, stors de marșul forțat. Drumul lung și căldura mare care nu mă lăsau să dau vreo replică, să răspund unei abordări pe care mi-o închipuiam și, oricum, eu nu răspundeam avansurilor unor bărbați dornici mai degrabă să se amuze pe seama mea, decât dornici de altceva, sau poate că așa mă încapățânam eu să văd, ca o femeie care de mult își luase gândul de la astfel de treburi. De astă dată însă, m-am văzut pusă în situația să-l acostez eu pe acel bărbat pe care-l așteptam răbdătoare de o bună bucată de vreme, și uite că răbdarea mi-a fost răsplătită.

Domnule Daniel Elefterescu, mă scuzați, nu vă uitați la mine așa mirat. Vă știu dintr-un film documentar care mi-a plăcut foarte mult și aș vrea, aș vrea... Este leit cel din film și din fotografia de pe net, și totuși sunt perfect conștientă că n-are cum să fie una și aceeași persoană. Fotografia a fost făcută când omul din fața mea, care pare de cincizeci și ceva de ani, nu se născuse încă. N-aș

avea însă cum să uit certitudinea care mi s-a fixat privind fotografia zi de zi, cu o stăruință frizând demența, o certitudine valabilă, iată, și pentru cel din fața mea: o figură de aer, de vânt, aparținând unui om mult mai tânăr sau mult mai bătrân decât ai fi în stare să apreciezi la prima vedere. Nu-i, așadar, exclusă posibilitatea să fie vorba de una și aceeași persoană, mai ales că omul a surăs și a confirmat că se numește, într-adevăr, Daniel Elefterescu, și nu pare deloc surprins că-l recunosc și-i știu numele. Dacă nu mă întreabă cum mă cheamă, pot să cred că-mi știe numele. Mă întreabă în schimb în ce documentar l-am văzut. Fiindcă el, ține să-mi spună, a colaborat la proiectele mai multor filme documentare și artistice, în calitate de actor, regizor sau scenarist... A practicat cândva aceste meserii, sporadic însă, fiindcă n-a reușit să se încadreze în sistem, să subscrie unor compromisuri...

Simțeam că rezonез cu o astfel de mentalitate. Nici eu nu mă integram, refuzând să subscriu unor compromisuri, dar, pe de altă parte, simțeam că minte. Nu arăta chiar deloc a actor, regizor sau scenarist. Nu credeam să se fi în- delectat cu meseriile astea, nici chiar în documentarul acela. I-am spus totuși cu ce se ocupa, un film despre partizanii anticomuniști

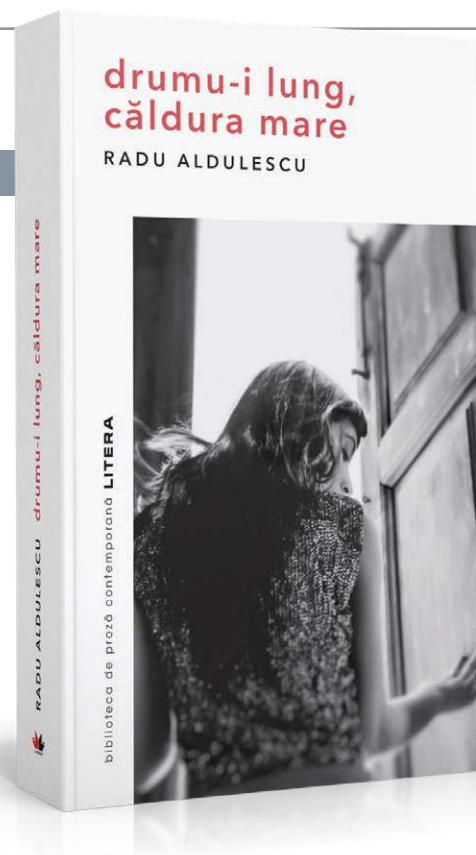
din Munții Făgărașului... Și ce rol aveam eu, domnișoară, în filmul acela? Ar fi trebuit să știu, scuze, nu-mi amintesc. Filmul a fost reali- zat probabil cu mulți ani în urmă și de aceea... Îmi era limpede că-i paralel cu povestea mea, dar n-aveam decât să mă bucur că se străduia să se integreze în ea. I-am spus că el era unul din acei partizani, ceea ce l-a făcut să-și ia seama: Aha, jucam rolul unui partizan. Nu, nu jucați niciun rol, erați chiar unul din partizani, care se numea Daniel Elefterescu, la care el a zămbit stânjenit: Mi-ar fi plăcut, recunosc... Nu mă născusem sau abia mă nășteam când luptau parti- zani anticomuniști în munți. În clipa următoare se produse un declin. Omul se luminează: Știu despre cine e vorba. Bunicul meu dinspre tată, da, cel mai brav din neamul nostru. El a fost partizan anticomunist în Munții Făgărașului.

Datele poveștii se leagă astfel și povestea se limpezește. Nu-i cel din fotografia mea, eroul, confesorul, sfătuitorul și spectrul, și totuși este. E bunicul adus la zi de nepot. Sună rizibil și deopotrivă verosimil. Spectrul căruia i-am insuflat viață, stimulată de dorul drumului lung prin arșiță, un dor pe care ar trebui, desigur, să-l simtă și el, dar nu pare în stare. Mă țin destul de greu după el. Merge repede și tace și eu dau să-l scot din tăcerea lui cu niște remarci și întrebări precipitate, idioate la o adică: Mergeți încolo, spre Miorița? Ați ieșit la plimbare? Nu vi se pare că-i prea cald? La radio au anunțat 38 de grade, ceea ce înseamnă că-s peste patruzeci. Termometrul din biroul nostru arată 43 de grade. La nivelul asfaltului încins s-ar putea să fie șazeici. N-ar mai fi mult până să luăm foc. Nu vi se pare că nici în parc nu se mai poate respira ca lumea?

Nu spunea nimic. Părea blocat de un gând sau idee, pe care nu îndrăznea să mi-o spună.

(Fragment din romanul *Drumu-i lung*, Litera, 2021)

Radu Aldulescu

Continentalul lecturii

Ioana HODOR

Î nainte să-mi bulversez atenția cu diferite tipuri de ecrane, încă din vremurile când cartea însemna un mister pentru mine, am fost o mare ascultătoare de povești. De cele mai multe ori ale bunicii, care îmi povestea în fiecare seară câte o întâmplare din viața ei de copil de la sat sau câte-o poveste interesantă din timpurile ei de croitoreasă a Brașovului interbelic. Primele prințese cu care am făcut cunoștință au fost cele cu mânuși lungi, din dantelă, pe care un material le „îmbrăca” cu totul și care veneau la bunică mea cu bomboane ca miere și cu rugăminți insistente ca ea să facă imposibilul și să repare vreo haină stricată. Vocile celor dragi, recitându-mi poveștiri și basme, au ținut, de-a lungul anilor, universul din jurul meu, astfel încât realitatea și ficțiunea au ajuns să fie construite zid în zid și să-și împrumute, una de la alta, câte una-două trăsături în cele mai neobișnuite momente.

Până am învățat să citesc, poveștile ascultate au fost o realitate paralelă, în care mă scufundam cu totul. În interiorul lor jonglam între personaje și narațiuni, în așa fel încât pe parcursul unei zile mă trezeam pirat, mă preschimbam în maimuțică și deveneam, până seara, o mamă dăruită, care-și învăța păpușile să facă plăcinte cu noroi și să coloreze pereții.

Mai târziu, privind-o pe mama cum stă nemișcată ore întregi în fața unei cărți sau pe tata, care râde cu poftă la vreo anecdotă din *Trei într-o barcă*, mi-am dat seama că ei au acces la o lume în care eu n-am pășit încă, și pe care căutam s-o descopăr cu fervoarea unui Marco Polo. Am învățat să citesc rapid, fără să mă poticnesc prea tare; aveam o bibliotecă pentru copii recent achiziționată, plină de enciclopedii atrăgătoare și de cărți de aventuri care mă așteptau acasă. Le țin minte și acum, cu hârtia lor îngălbenită, ieftină, cu coperte lucioase și fără ilustrații – cărțile care m-au pus prima oară imaginația la treabă, pentru că nu aveau

nicio referință vizuală, și pe care le apreciam pentru mirosul și aspectul lor.

De-a lungul anilor, rafturile bibliotecii mele s-au umplut cu diferite volume până în punctul în care au devenit neîncăpătoare. Pusă în fața deciziei dureroase de a renunța la unele dintre ele, am găsit alternativa *e-book*-urilor ceva mai prietenoasă ca înainte. Pentru că nu mă puneau în poziția detestabilă de a alege, de a decide care carte să vadă în continuare lumina zilei și care să zacă pe fundul unei cutii de carton, în praf și întineric. Din groaza de a nu alege s-a născut o altfel de relație cu cărțile, cele în format electronic, cărora le apreciam utilitatea, dar nu le simțeam prezența. Chiar dacă am adunat o bibliotecă portabilă frumușică, de titluri amestecate din toate genurile, plăcerea cantității n-a reușit să acopere nostalgia calităților care fac din carte un obiect atât de îndrăgit: foșnitul hârtiei, scârțăitul ușor al paginilor când se dezlipesc pentru prima oară de cotor, mirosul de cerneală, de coală nouă sau de carte „afumată”, ținută în bibliotecă ani întregi și „asezonată” cu mirosurile casei în care a trăit. Cu toate că pe *e-book* poți sublinia în toate culorile fără să strici suportul material al cărții, lectura pe suporturi electronice îmi pare o variantă sărăcită a lecturii. E împutănită de gesturile ei specifice și redusă la câteva *click*-uri, la momente când tableta se blochează sau se descarcă, la lungile așteptări de încărcare a volumului, la frica de a nu ți se salva însemnările, la semnul ei de carte electronic, de sus din dreapta, care uneori mai încurcă paginile. Recunosc că n-am nici eu un *e-reader* performant, însă actul lecturii pe acest tip de suport mă ține departe.

Pierderea efectului de *real* pe care ți-o dă un volum fizic, care atârnă cu greutatea lui în mâinile tale, este compensată prin calitate informației, de multe ori indisponibile altfel sau greu de accesat din anumite părți ale

Europei. Așa a ajuns pe biroul meu, de pildă, un roman australian de ficțiune ecologică, cu care, altfel, n-aș fi făcut cunoștință decât prin vreo întâmplare neobișnuită. Pentru asta le sunt recunoscătoare cărților în format electronic, cu toate că tângesc după prezența lor fizică de fiecare dată.

Cu cele audio, în schimb, e o altă situație. Continuare a poveștilor auzite când eram copil, cărțile audio și-au făcut loc în viața mea prin „Pungața cu doi bani” sau „Fata babei și fata moșului”, pe care le ascultam atunci când bunică era ocupată. Lectura unui narator, fie ea înregistrată sau *live*, are ceva din familiaritatea și siguranța resimțite în cele mai fericite timpuri ale noastre, care ne transportă, de fiecare dată, direct în miezul ficțiunii. Îmi amintesc CD-ul cu *Micul Prinț* de Antoinette de Saint-Exupéry, ascultat în mașină, într-o zi întunecoasă, chiar înainte de Crăciun, cum îmi amintesc și primul meu *audiobook* ascultat pe vinil, dat în dar, o minunată interpretare unor poveștiri aparținând lui Julio Cortázar și denumite *Axolotul. Povestiri cu cronotopi și glorii*.

Cărțile audio creează o legătură mai apropiată dintre text și auditoriul său, prin intermediul lecturii unui narator specializat, ales sau nu din domeniul artistic, cum este cazul unor *audiobook-uri* realizate în momentul actual. Ele se apropie de lectura publică, o formă de manifestare a lecturii ce implică prezența autorului, care alege să citească o selecție de versuri sau pasaje din opera sa. Uneori, lectura publică transformă prin puterea autorului de a face corp comun cu textul; alteori, dezamăgește prin lipsa de patos, sficiunea excesivă sau exagerarea voită la care se recurge. Cert este că lectura *vie*, fie ea înregistrată sau *live*, oferă o experiență multisenzorială, poate chiar sinestezică, care demonstrează cât de importante sunt elementele precum contextul sau retorica naratorului pentru modul în care va fi percepută o lectură.

La rândul meu, am citit în public altor oameni și am înțeles cum se simte. Cu foile tremurânde în mână, la începutul ultimei luni de vară, spre apus, am citit, timp de doi ani consecutiv, poezii deasupra Bucureștiului, pe terasa unui bloc de pe Bulevardul Nicolae Bălcescu. În spatele meu, Ateneul la apus; în fața mea, 300 de oameni nerăbdători să începem. În cadrul Nocturnelor de Poezie Contemporană organizate de asociația ARCEN am avut ocazia să dau glas versurilor unor autori de poezie mai puțin cunoscuți, cu voci puternice și trăiri intense. Chiar dacă nu mi se citește pe chip, datorită scrierilor lecturate în acea vară în fața mulțimii curioase am devenit mai curajoasă – am început să mă apropiu iar de ficțiune ca de o *soluție*. Mai târziu, într-o iarnă, când aveam să-mi citesc propriile creații într-o seară din BEAT Bar Umanist, aveam să dezlanțui toată forța și frustrarea adunate de atâta timp. Poeziile citite atunci mi-au făcut dinții să scrâșnească și răsuflarea să mi se taie, pentru că le simțeam ca parte din mine și mă ardeau pe dinăuntru. Cineva mi-a spus în seara aceea că sunt foarte bune și m-am mirat, apreciindu-le ca și cum erau ale altuia.

Dacă e bună, o carte te „prinde”. Indiferent de suport. Treci peste greutatea volumului pe care-l cari după tine, peste tableta care se blochează sau peste faptul că nu știi la ce pagină ai rămas ascultându-l pe narator în mașină. Te surprinzi dând *scroll* fără să conștientizezi că luminozitatea tabletei s-a schimbat și că s-a făcut seară. Oprești *audiobook*-ul, pentru că îți dai seama că ai ajuns în parcare de zece minute și tu încă ești în mașină, ascultând finalul capitolului. Întârzii zece minute, pentru că autorul își citește ultima poezie la lectura publică și *dacă e fix aceea pe care am așteptat-o de la bun început s-o zică?*

În fața cărților, timpul se inclină. Iar tu te scufunzi în tine și te lași să plutești o perioadă.

Opt sonați din literatura română

Pompilia Chifu

Există mulți eroi duși cu pluta în literatura română.

Unii sunt doar puțin deranjați, alții, doar abulici.

Există și nebuni creionați în notă sumbră, ca Ion din Năpasta lui Caragiale, dar cei mai mulți sunt veseli, bizari, caraghioși ori inspiră compasiune.

Am ales opt sonați care-mi sunt simpatici și de la care consider că putem învăța multe.

Psihopat

Primul ar fi Leiba Zibal, din nuvela *O făclie de Paște* (1889-1890) a lui Caragiale. Leiba, pe cale de-a deveni victimă, se transformă în torționar. Îi este frică, e terorizat, paralizat. Privește cum se carbonizează mâna hoțului dar nu poate să facă nimic. Focul îl hipnotizează, îi ia empatia, acțiunile. Iar groaza pe care o resimte după aceea ia proporții mistice, omul clachează. După ce-am văzut atâtea filme cu psihopați a căror boală are la origini o deviație religioasă, nu ni se mai pare spectaculos că Leiba înnebunește. Dar istoric, putem spune că este printre primele personaje din literatura noastră care ilustrează, cu încetinitorul, dereglare psihică a unui om.

Obsesdat

Un sonat devenit obiect de studiu în psihologia crimei este Puiu Faranga, din romanul *Ciuleandra* (1927) al lui Liviu Rebreanu. Și aici vedem cum se întâmplă când se întâmplă. Povestea se concentrează pe declanșarea nebuniei. Pasiune, posesiune, neputință și crimă - sunt doar câteva

trepte pe traseul parcurs de un om care-și pierde discernământul și toate alea. Fiind un roman psihologic, accentul se pune pe conflictul interior care se dă între personalitatea lui Puiu Faranga și masca sa.

Sociopați

Nu-i putem uita de gemenii Hallipa din *Concert din muzică de Bach* (1927) de Hortensia Papadat Bengescu. De-un cinism patologic, participând cu implicare și chiar pasional la orice nelegiuire, ei pot fi considerați printre altele, ucigașii Siei. Alcătuiesc o singură ființă, vorbesc unul în prelungirea celuilalt. Altenți, ubicui, repulsivi - sunt personaje care nu se uită ușor. Astăzi i-am numi psihopați.

Urmuzian, pur și simplu

Nici Stamate nu e întreg, chiar dacă „așa a vrut” Urmuz (*Pălnia și Stamate*, 1922). E aiurit, vorbește aiurea și e maniac. Vă amintiți de compasul care măsoară pereții „pentru a nu scădea la întâmplare”?! Ca să nu mai vorbim că face poze cu „sfinții mai în vârstă” ca să le vândă familiei,

nu atât pentru câștig, cât ca să se distreze pe seama prostiei lor. Dar în sfârșit, la proză bizară - personaje pe măsură.

Mistic

Din punctul meu de vedere, cel mai interesant sonat al literaturii noastre este Grobei, din romanul *Bunavestire* (1977) de Nicolae Breban. Pe el îl vedem în manifestări edificatoare, avansând în nebunie, căci Grobei trece de la statutul de seducător, e adevărat, unul mai ciudat, la cel de Mesia. Criza mistică, pe terenul larg al adorației, face din acest personaj, inițial șters, un funcționar aproape lipsit de personalitate și de idealuri, un lider fanatic, bolnav.

Doar dus

Tot zărghit este și Simion, personajul lui Cimpoeșu, din *Simion liftnicul* (2001). Chiar dacă romanul e o satiră, faptele rămân: tipul se face schivnic într-un lift de bloc și vorbește cu îngerii.

Fascinat

Și-aș încheia cu Andri, al lui Adi G. Secară (*Pirapitinga*, 2018),

pentru că e de-al nostru, din Galați. Personajul se plimbă pe străzile gălățene, dar e cu mintea aiurea, după ce are o experiență pasională, o legătură online, în-cât fantasma devine mai puternică decât realitatea.

Revista este editată de Asociația Creatorilor de Ficțiune (ACF).

Bulevardul Bălcescu,
nr. 7, București.

© OPTm

ISSN 2734 - 5017
ISSN-L 2734 - 5017

REDACȚIA

Editor-șef: Cristina BOGDAN.

Redactori: Mihai ENE,

Cătălin D. CONSTANTIN,

Doina RUȘTI,

Radu ALDULESCU,

Catrinel POPA,

Enrique NOGUERAS,

Roberto MERLO,

Sebastián TEILLIER,

Adriana TITIENI IRIMESCU,

Emanuela ILIE,

Diana DRAGOMAN,

Ciprian HANDRU,

Bianca ZBARCEA,

Codruț RADU.

<https://optmotive.ro>
e-mail: optmotive@gmail.com